

zus Christus. De hemel is naar zijn mening de uiteindelijke bestemming van de bekeerde mens.

Gedrukte teksten die een indruk geven van Polmans onderwijs in de bijbelse geschiedenis, zijn niet beschikbaar, terwijl hij uitgerkend als docent van dat onderdeel van het godsdienstonderwijs op zijn leerlingen een onuitwisbare indruk heeft gemaakt. De doopsgezinde predikant Adriaan Loosjes (1828-1902) die Polman beluisterde als leerling van de Departementale school van het Nut in het Nutsgebouw, waar Polman sinds 1815 les gaf, typeert hem als een geboren verteller. Hij ging zelf geheel op in het bijbelverhaal. Maakte gebruik van 'schilderende gebaren, ja van plastische voorstelling,' en bracht het verhaal zo 'dat ge wel luisteren moest en het gehoorde nooit zoudt vergeten.'¹⁹ Nicolaas Beets (1814-1903) memoreert hoe Polman de bijbelse geschiedenis verhaalde 'op een toon en wijze, die ze in alle bijzonderheden voor goed in hart en geheugen prentte.'²⁰ Dat Polman door zijn manier van verhalen bereikte dat 'het gehoorde voor het geheele leven in het geheugen geprent' bleef, wordt bevestigd door een andere leerling.²¹ Niemand kon 'onderhoudender dan hij de geschiedenissen des Ouden en Nieuwen Verbonds aan onze jeugdige harten mededeelen' en niemand kon 'met helderder kleuren ons het voor eeuwen gebeurde voor oogen stellen.' De door hem gegeven 'uren van onderwijs [waren] uren van ontspanning,' oordeelt weer een ander.²²

De herinnering van Beets gaat terug op de jaren dat hij lager onderwijs volgde op de school van 'meester' P.J. Prinsen (1777-1854), een vriend van Polman²³ en een vermaard vernieuwer van het onderwijs, tevens hoofd van 's Rijks Kweekschool voor School-Onderwijzers te Haarlem,²⁴ aan welke instelling ook Polman sedert 1816 het zijne bijdroeg aan de vorming van de toekomstige onderwijzers.

Naar het oordeel van tijdgenoten was Polman een zeer begaafd mens en een bijzondere persoonlijkheid. Hij is gekarakteriseerd als een 'man van buitengewone begaafdheid en genialiteit'²⁵ en als 'een groote geest.'²⁶ In de negentiende eeuwse standenmaatschappij genoot hij, ofschoon autodidact en lid van de '*clerus minor*,' het respect van academici en de gegoede burgerij. Met personen uit hun midden verkeerde hij op vertrouwelijke voet. In correspondentie spreekt hij Nicolaas Beets aan als 'Mijn Heer en vriend!' en mevrouw Enschedé-Dalen als 'Mevrouw & vriendin!'²⁷ Met laatstgenoemde wisselt hij onderwerpen van huiselijke aard uit. Blijkens de correspondentie met haar werd hij tijdens de ziekte, waaraan hij zou overlijden, medisch behandeld door de Leidse hoogleraar, Cornelis Pruys van der Hoeven (1792-1871), de broer van de befaamde remonstrantse hoogleraar Abraham des Amorie

der cholera in ons vaderland, Haarlem [J.B. van Loghem] 1832 [18 cm.; 14 p.].

¹⁹ Aldus art. 1 van het 'Reglement op het godsdienstig onderwijs in de Nederlandsche Hervormde Kerk,' in: *Reglementen, vervaardigd door het Algemeen Christelijke Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk (...)*, 's Gravenhage 1816, 45.

²⁰ *Handboek voor het godsdienstig onderwijs; overeenkomstig de bepalingen van het Hervormde Synode, gehouden in 's Gravenhage, in den jare 1816*, Haarlem [François Bohn] 1817 [23 cm.; xii + 256 cm.].

²¹ *Christelijke geloofs- en zedelee, volgens de belijdenis der hervormden. Een onderwijs-boekje*, Haarlem [Erven François Bohn] 1826 [16 cm.; vi + 92 p.]. Een verkorte versie is verschenen onder de titel *Korte inhoud der christelijke geloofs- en zedelee, volgens de belijdenis der hervormden. Een onderwijs-boekje, ten dienste van eenvoudigen*, Haarlem [Erven François Bohn] 1827 [16 cm.; 31 p.].

²² In zijn *Handboek*, 119-121, bepleit Polman een bijbels christendom: de Bijbel 'is de bron, waaruit de Evangelische godsdienst-kennis voortvloeit' (p. 121).

²³ *Halve eeuw*, 143.

²⁴ Zie *Dichtwerken* 1830-1873. Volledige uitgave, II, Amsterdam 1878, 172.